

Миодраг Ђукић

*Стваралачка енерџија**

Ту дивљу енергију, ту необуздану стваралачку нарав која се звала Златан Дорић није могао нико да заустави. Знате ја сам њега упознао још онда када је радио ону чувену представу у Југословенском драмском позоришту Тенеси Вилијемса: *Трамвај звани чежња*.

Иначе, ми Срби смо се упознали са америчком цивилизацијом одмах после Другог светског рата преко УНРЕ. Добијали смо конзерве и добијали смо неку гардеробу која је била будибогснама, огромна, шарена, то су носиле, очигледно оне америчке црнкиње, шарена невероватно неукусна гардероба, и Срби су више волели да наставе да иду поцепани него да облаче те скаредне хаљине које су уствари указивале да је човек, који носи те хаљине, имбецил или идиот и без укуса; онда, такође смо добијали од њих та Труманова јаја, затим млеко у праху, затим јаја у праху... Ми смо били зачуђени,

како то: јаје у праху – то нисмо могли да разумемо уопште, али оно што нас је највише шокирало то је пасуљ. Срби страшно воле пасуљ а тада пасуља уопште није било. Срби страшно воле пасуљ али у конзерви који су они правили био је са шећером, и кад отворите конзерву велику лепу са дивним пасуљем, који је унутра божанствено зрно имао, и пробате, па видите да је пасуљ слadak вама се смучи живот, ви једноставно мислите да је у питању нека диверзија, нешто страшно, што је намерно подметнуто – да вам се згади живот, и тако даље, то је што се тиче тога.

Међутим, када је реч о културним дотицајима из Америке ми смо ту одмах легли на руду, знате, прво тај холивудски филм који нас је фасцинирао, па онда бродвејска драма која нас је још више фасцинирала и из које смо сазнали да је амерички народ један нормалан, драматичан и трагичан на-

* Сећање на недавно преминулог Златана Дорића. Говор на промоцији 42. књиге *Савремене српске драме*, у Удружењу књижевника Србије у Француској 7 (на сам дан Ђукићеве смрти)

род, да има своју судбину која ни мало није згоднија, лакша ни боља него судбина било којег другог народа на свету, и то смо могли наравно да видимо и научимо из Вилијемсових драма а Златан Дорић је тада режирао *Трамвај звани чежња* са Мишом Јанкетићем, Радмилом Андрић и другима. Представа је била непрекидно пуна и популарна. У то време, ја сам написао комад, на драматургији, који се звао *Александар*. Југословенско драмско позориште је узело тај комад одмах у свој репертоар и дало га Златану Дорићу да га он режира. Златан Дорић је био човек узбудљив и веома узбуђен - стално. За њега је позориште значило више него живот. Он и није говорио ни о чему другом осим о позоришту и о позоришним представама, о тим позоришним комадима, о глумцима и тад је доживео Златан Дорић велику трауму. Обрушиле су се неке политичке силе на тај комад. ЦК Црне Горе га је скинуо са репертоара Црногорског народног позоришта. Овде неки глумци који су били чланови радничке контроле, који су били робијаши на голом отоку и били су неки партијски секретари у позоришту ишли су сваки дан у комитет, градски, да туже Златана, мене, да туже, покојног Ђоковића Милана да туже, што се то игра, јер "то је комад против Тита и против партије" и тако даље, а Златан то тако уопште није видео, он је био збуњен и зачуђен. Шта је то? Зашто они имају нешто против нас? О чему се овде ради, Буле? Они ће зауставити наш пројекат!, – Неће, не верујем да ће. Дошао је Буца Мирковић, као управник позоришта, и он се одушевио комадом. Седео је у задњим редовима на свакој проби

и кикотао се, анимирао све око себе, и тако даље, и тако је та представа доживела свој живот на апсолутно задовољство Златана Дорића. Иначе у тој представи је његова супруга Весна Радовић радила костим а играли су све сами бардови Југословенског драмског позоришта: Рахела Ферари, Милан Ајваз, Никола Симић, Невенка Микулић, Стојан Дечермић, па онда они млади лавови: Гојко Шантић, Секана Вујичић, па Ђурђија Цветић, Марија Милутиновић, па овај, овај мали Бранко Цвејић, ми га зовемо мали јер је тада био мали а вероватно је мали и сада, само што.... И сећам се веома добро колико је Златан Дорић био обузет театром. Онда је почео да запоставља режирање у позоришту. Почео је више да пише и одмах је имао успеха са својим комадима, јер сви комади које је написао били су му изведени. Сећам се добро, замолио ме и да идем у Сомборско позориште да присуствујем уручењу награде коју је добио. Тај се чин десио пред почетак његове представе и тако даље... А сада, Златан Дорић, на нашу несрећу и несрећу његове породице није више са нама. Нама Србима се дешава да нам највреднији људи оду пре времена. Дорић је био човек који је био симбол не само свог него и нашег времена, човек који је био изванредно вредан и поуздан уметник, понављам узбуђен и узбудљив, са њим је било интересантно разговарати, ја сам провео многе дане, па чак и ноћи причајући о позоришту са њим. Он је био један необуздан млад човек у чији живот је, ако смат тако да кажем унела ред жена у коју се он заљубио и којом се оженио и то је Весна (међу присутнима је) са којом је

добрио сина – овог дечка који толико личи на њега. Сад, кад га гледам као да гледам Златана Дорића, јер ја сам се највише дружио са њим кад је био у тим годинама, можда мало старијим али отприлике тако је изгледао. То је једна прича коју сам желео да вам испричам, да вам само у назнакама дочарам једног човека који је из живота позоришта отишао у живот легенде, јер то позориште које је стварао Златан Дорић, као ни сам Златан Дорић данас више нису међу нама. Данас се прави нешто сасвим друго, нешто што човека не може да узбуди, нешто у шта човек не може да се заљуби, нешто што човека не може да мотивише ни за део а камоли за цео живот, тако да сви ми, који још увек пишемо, и ови нови који долазе и пишу нове драме које објављујемо у *Савременој српској драми*, јесмо на неки начин енклава духовна, не само у Србији него тако рећи и у целом цивилизованом свету јер тај цивилизовани свет је много егостичнији него што ми то можемо да схватимо. Они веома поштују, чувају стимулишу своје вредности, до туђих им рекао бих чак и нимало није стало, рекао бих чак да им је стало да туђих вредности и не буде. У то се уклапа, наравно, и менталитет и свест овог времена у Србији, која на духовном плану постоји искључиво на виртуелан начин. Они, молим вас, укину “Стеријно позорје”, а онда нам на медијима приказују велике резултате те

институције – то није само цинизам, то је равно лудости, ја више уопште не знам о чему се ради! Знате, тај Нови Сад који се назива Српском Атином, који је одиграо велику улогу у просвећењу српског народа и, рекао бих, еманципацију од средњовековног турског феудализма, одмах је после Другог светског рата показао једну карактеристику, која није била нарочито пронационална, али тад смо имали Југославију па смо веровали да и шиптарска па и словеначка драма и хрватска и босанска, и тако даље, имају иста права као и српска драма у Српској Атини, у Новом Саду, али они су сад и то укинули. Сада значи то “Стеријино позорије” које праве неки опортунисти овог времена јесте нешто што је потпуно у складу са овом амбивалентном политиком која отприлике гласи да Европа нема алтернативу али да поред тог императива постоји још један, да Косово нема алтернативу, иако врло добро знамо да са Косовом у Европу не можемо. То је потпуно јасно, и Европа то стално ставља до знања, и на крају крајева Европа ће рећи да, чак и ако се у потпуности одрекнемо себе и свега што је наше национално, да ни тад неће бити заинтересована за дружење са нама, што је потпуно разумљиво с обзиром на моралну чврстину и моралне вредности које исказујемо у овом времену, не само према сопственом народу него и према другим народима.